

7.5.2013

MAATALOUDEN YMPÄRISTÖTUEN VAIKUTTAVUUDEN SEURANTATUTKIMUS (MYTVAS 3)

MYTVAS 3 -seurantatutkimuksen (2008-2013) tarkoituksena on tuottaa tietoa maatalouden ympäristötuen vaikutuksista ja toimivuudesta. Ympäristötuki kuuluu yhtenä toimenpidekokonaisuutena Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2007–2013, joka edellyttää toteutettavien toimenpiteiden vaikutusten seuranta. MYTVAS 3 -seurantatutkimuksen tekemisestä vastaavat Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT) (koordinaattori), Suomen ympäristökeskus (SYKE), Helsingin yliopisto (HY) ja Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL). MYTVAS 3 -seurantatutkimuksen rahoittaa maa- ja metsätalousministeriö.

MYTVAS 3 -seurantatutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten ympäristötuelle ja sen eri toimenpiteillä (perus- ja lisätoimenpiteet sekä erityistukisopimukset) on kyetty vaikuttamaan maatalousympäristön tilaan, minkälaisia vaikutuksia ympäristötuelle on ollut maatalouden harjoittamisen edellytyksiin ja miten ympäristötukea pitäisi kehittää, jotta sen vaikuttavuus lisääntyisi. Seuranta keskittyy erityisesti ympäristötuen vaikutuksiin maatalouden vesistökuormitukseen ja luonnon monimuotoisuuteen.

Ominaisvaikuttavuusarvioinnin perusteella voidaan todeta, että vesistöjen ravinnekuormituksen vähentämisen potentiaalisimmat toimenpiteet ovat peltokasvien lannoitus ja luonnonhoitopellot -perustoimenpiteet sekä kasvipelteisyteen ja lannoitukseen liittyvät lisätoimenpiteet. Maatalousluonnon monimuotoisuuden kannalta ominaisvaikuttavuudeltaan parhaimmat toimenpiteet löytyvät erityistukisopimusten joukosta (perinnebiotooppien hoito, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, luonnonmukainen tuotanto, alkuperäisrotujen kasvattaminen, alkuperäiskasvien viljely) sekä ei-tuotannollisista investoinneista (kosteikkojen perustaminen, perinnebiotooppien peruskunnostus). Maiseman kannalta pelkkä viljelyn jatkuminen on ominaisvaikuttavuudeltaan merkittävä tekijä.

Varsinaiset seurantalokset osoittavat, että maatalouden ravinnekuormituspotentiaali ravinnetaseilla mitattuna on jatkuvasti vähentynyt sekä typen että erityisesti fosforin osalta. Ravinnekuormituspotentiaalin väheneminen on ennen kaikkea keinolannoitteiden käytön alenemisen ansiota. Sen sijaan on viitteitä siitä, että kotieläintuotantokeskittymissä lannasta huuhtoutuvat ravinteet ovat muodostumassa aiempaa suuremmaksi ongelmaksi. Maatalouden ravinnekuormituksen perusongelma onkin kotieläintuotannon ja kasvintuotannon eriytyminen toisistaan, mikä on heikentänyt ravinteiden käytön tarkoituksenmukaisuutta. Erityisesti nurmiviljelyn ravinnetalous toimii heikosti. Siksi seuraavalla ohjelmakaudella olisikin keskityttävä sellaisiin toimenpiteisiin, jotka sekä parantavat lannan sisältämien ravinteiden hyväksikäyttöä että vähentävät lantaan päätyvien ravinteiden määrää.

Suurin uhka luonnon monimuotoisuudelle aiheutuu maisemarakenteen kehityksestä, jonka tyyppillisin piirre on varsinaisen viljelykäytön ulkopuolella olevien avoimien tai puoliavoimien alueiden väheneminen. Peltoaarekkeiden ja erilaisten reuna-alueiden raivaaminen sekä viljelyalan lisäämiseen tähtäävät ojitustoimenpiteet ja kaikkalainen peltokuvioiden järjeistäminen pienentävät juuri niitä alueita, jotka ovat tärkeimpiä maatalousluonnon monimuotoisuuden kannalta. Seurantatutkimuksen toimenpidekohtaiset tulokset kuitenkin osoittavat, että monimuotoisuushyötyjä on kyetty paikallisesti saavuttamaan siellä, missä toimenpiteitä on toteutettu riittävässä laajuudessa (perinnebiotoopit, kosteikot, suojavähykkeet, viherkesannot/luonnonhoitopellot). Siksi olisi huolehdittava erityisesti siitä, että kaikilla viljelyalueilla säilyisi peltoaukeamittakaavassa riittävä suhteellinen osuus varsinaisen peltoviljelyn ulkopuolisia alueita, kuten

luonnonlaitumia, luonnonhoitopeltoja, monimuotoisuuskaistoja, suojavyöhykkeitä, suojakaistoja, pientareita, peltosaarekkeita tai muita vastaavia alueita.

MYTVAS 3 -seurantatulosten mukaan ympäristötuki ei ole vaikuttanut haitallisesti maatalouden harjoittamisen edellytyksiin. Rikkakasvit ovat jonkin verran runsastuneet, mutta tämä ei aiheuta tarvetta muuttaa ympäristötuen toimenpiteiden sisältöä. Ympäristötuen lannoitusrajoilla ei ole ollut vaikutusta sadon laatuun. Hehtolitrin ja tuhannen siemenen painon sekä valkuaispitoisuuden vaihtelut ovat vuosina 2006–2008 olleet samaa tasoa kuin 1995–2005. Myöskään sadon määrään ympäristötuen lannoitusrajoilla ei ole ollut sanottavaa vaikutusta. Vuosina 1986–2009 keskisadot ovat pysyneet samalla tasolla. On tosin mahdollista, että alentuneet lannoitustasot ovat 2000-luvun aikana leikanneet sääolosuhteiltaan edullisimpina vuosina sadontuotantopotentiaalia.

MYTVAS 3 -seurantatutkimuksen yleisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että ympäristötuen tavoitteet, toimenpiteet ja tukitasot pitää enenevässä määrin sovittaa ja räätälöidä alueellisesti, tuotantosuunta- ja tilakohtaisesti, koska maatalousympäristön tila ja yhteiskunnan tarpeet vaihtelevat huomattavasti alueittain. Jotta tähän päästään, pitää kaikille ympäristötuesta mukana oleville tiloille laatia tilakohtainen ympäristöhoitosuunnitelma, jossa kartoitetaan tilan luontoarvot sekä merkittävimmät ympäristöriskit ja jossa lisäksi arvioidaan, mitkä ympäristötoimenpiteet parhaiten edistäisivät kyseisellä tilalla luontoarvojen säilymistä ja ympäristöriskien hallintaa.

MYTVAS 3 -seurantatutkimus valmistuu toukokuussa 2014, jolloin esitetään yhteenveto seurannan tuloksista sekä suositukset toimenpiteiden ja seurannan kehittämisestä.

Lisätietoja: Jyrki Aakkula, MYTVAS 3 -seurantatutkimuksen vastuullinen johtaja (jyrki.aakkula@mtt.fi; 0400 631 740)